

Kárné řízení v nynější České republice

Karel Šimka

Nejvyšší správní soud

20. 5. 2019

Praktické zásady kárného řízení u soudců (1)

**jde o pracovněprávní spor svého druhu (služební spor),
NIKOLI o soudní trestání**

- podle Ústavního soudu nejde o řízení o trestním obvinění ve smyslu EULP (viz zejm. bod 53 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/09 z 1. 10. 2010)
- kárná opatření nejsou sankce v pravém slova smyslu (nezasahují do již existujících majetkových poměrů soudce, ale do možnosti z titulu výkonu této funkce v budoucnu majetek nabýt)

smyslem kárných řízení je

- „odstínit“ soudce od justiční exekutivy či politiky (chránit nezávislost soudnictví) – podstatná část platu, který soudce dostává, není „za práci“, ale za nezávislost a sebeomezení
- zajistit řádné fungování soudů (chránit funkčnost soudnictví)

kárný soud je svého druhu zaměstnavatel („trestající“ tvář státu jako zaměstnavatele soudce)

Praktické zásady kárného řízení u soudců (2)

proto je dobré nedělat z kárných řízení „proces“ (trestní řád užívat jako subsidiární zákon PŘIMĚŘENĚ):

- postupovat procesně co nejjednodušeji, neformálně, účelně, rychle
- chránit ne „práva pro práva“, ale zásady fair procesu (nepřekvapivost, možnost se ke všemu vyjádřit, má-li aktér co říci, proces jako strukturovaný dialog mezi stranami a soudem, součinnost aktérů)
- brát vážně kárné řízení jako nástroj ochrany soudce před zásahy zvenčí (proto přísný důkazní standard „nad veškerou rozumnou pochybnost“ a nesení rizika důkazní „šedé zóny“ jinými aktéry než kárně stíhaným)
- přemýšlet o roli kárně stíhaného v soudním systému (klást velký důraz na celkové posouzení osobnosti soudce a poměry, v nichž pracuje – rozpadlé osobnosti a zmatení lidé nemohou soudit)

Důsledek zásad pro práci kárných senátů (1)

je třeba být „procesně vynalézaví“:

- vždy najít řešení, a to pokud možno co nejjednodušší, jestliže (nutná podmínka!) je fair
- vzít si z trestního řádu spíše
 - inspiraci,
 - principy,
 - instituty (pokud je potřebují) a
 - procesní technologie

než konat v kárných řízeních špatné kopie trestních řízení

- kárná opatření ukládat především s ohledem na další perspektivu fungování/nefungování stíhaného soudce (postihovat soudce spíše „prospektivně“, než „retrospektivně“)

Důsledek zásad pro práci kárných senátů (2)

přemýšlet o celkovém kontextu kárné kauzy:

- nehovořit v rozhodnutí jen ke kárně obviněnému, ale ke všem aktérům příběhu
- přistupovat ke kárnému řízení jako k vyšetřování letecké katastrofy:
 - a) identifikovat příčinu/příčiny problému, a to včetně širšího kontextu, je-li to relevantní (role dosavadní praxe, výjimečnost/nevýjimečnost prostředí, kde soudce funguje...)
 - b) říci, kdo co udělal špatně a mohl a měl udělat lépe,
 - c) doporučit opatření, aby se problém v budoucnu neopakoval
 - d) být nekompromisní, je-li problém v člověku, u něhož není do budoucna rozumná naděje na řádné fungování („prospektivní“ funkce kárného opatření)

Důsledek zásad pro práci kárných senátů (3)

být kreativní a nebát se zvolit řešení, které bude novátorské:

- příkladem je zavedení institutu dohody o vině a trestu v kárném řízení pomocí přiměřeného užití příslušných ustanovení trestního řádu (usnesení z 28. 2. 2019, čj. 11 Kss 5/2018 – 53, a usnesení z 11. 4. 2019, čj. 13 Kss 5/2018 – 116)
- **ale:** u kreativních řešení je třeba neustále promýšlet důsledky a „side efekty“:
 - Co to udělá se vztahem soudce a předsedy soudu?
 - Nebudou se spory, které se mají řešit manažersky, přenášet do kárného řízení a nebude zahájení kárného řízení používáno za svého druhu flexibilní nástroj nátlaku na soudce? Vždycky může přece předseda v podstatné míře „vycouvat“ z řízení uzavřením příznivé dohody o vině a trestu...

Procesní taktika v řízení před kárným senátem (1)

Několik provokativních reflexí:

- Když dva „trestaři“ (L. Vávra, K. Kydalka – kauza vyjadřování se k amnestii) ukazují předsedovi kárného senátu, že chudák předseda, letitý správce, neumí trestní proces, je to...opovážlivé.☺
- Když kárně stíhaná soudkyně venkovského okresního soudu začne kárný senát přesvědčovat, že za jejím kárným stíháním stojí složité spiknutí sahající až k Radovanu Krejčířovi, je to...fatální.☹
- Když účastníci řízení neudrží na uzdě emoce, je to...smutné, ale pochopitelné. Jde o hodně.

Procesní taktika v řízení před kárným senátem (2)

Několik provokativních reflexí:

- Když jde o „politickou kauzu“ (Králová, Mašínová, Kydalka, Komár – my jich máme poslední dobou nějak moc...), je kárný senát mimořádně obezřetný zejména při ukládání kárných opatření. Jde o nezávislost justice a potřebu odstínit soudce a státní zástupce od psychologického tlaku kárným řízením v otázkách či kauzách, jež jsou „politické“.
- Kvalitní příprava obhajoby je klíč k úspěchu. Kárně obviněný soudce/státní zástupce má být střídmy, ale přesvědčivý v emocích, přesný ve faktech, reflektující vlastní chyby a připravený k pozitivní změně.

Procesní „lahůdky“, které se v praxi objevily

- sjednocování judikatury kárných senátů
- pojetí „skutku“ jako vymezení jednání, pro které stát procesně vykročí proti soudci (nejen kárně, ale i v řízení o způsobilosti soudce k výkonu funkce)
- vztah mezi kárným řízením a řízením o způsobilosti soudce
- vztah „nesoudního“ postupu ve věci jednání soudce (výtky předsedou soudu) a soudního postihu (kárného řízení)
- řízení o námitkách proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o dočasném zproštění kárně stíhaného soudce jeho funkce
- „kvalifikované“ důkazy z trestních řízení v řízení kárném (odposlechy telekomunikačního provozu, záznamy o něm, sledování osob a věcí)

Jednota judikatury kárných senátů

- empirie: 6 paralelně rozhodujících kárných senátů, každý ročně projedná řádově 10 věcí (3 soudcovské, 2 exekutorské, 1 státnězástupcovský) – desítky věcí ročně týkajících se podobné skutkové a právní materie
- dva možné přístupy:
 - 1) kárné senáty jsou „sui generis“ a NSS jim dělá jen organizační servis, NEBO
 - 2) kárné senáty jsou NSS, jen se specifickými úkoly a se specifickým složením
- důsledek:
 - ad 1) neexistuje „uvnitř“ systému řízeného NSS mechanismus formálního sjednocování judikatury (leđa neformální diskuse mezi kárnými senáty), tuto roli může částečně suplovat leđa ÚS
 - ad 2) sjednocovací pravomoc má rozšířený senát (usnesení č. j. 16 Kss 5/2017 – 139 z 1. 11. 2017 o postoupení věci do RS)

„Skutek“ v kárném řízení (1)

- Nesnáším „skutek“! Ztěžuje rozumné fungování kárného systému; proč? Oslabuje komplexní náhled na soudce.

1) U soudce, který má dlouhodobý problém (typicky průtahy, odborné slabiny), se málokdy přijde na všechny dílčí části problému. Formální koncepce skutku pak vyvolává problémy s *ne bis in idem*, litispendencí, mnohostí kárných návrhů aj.

2) U soudce, který má jednorázový problém (excesivně se opil na veřejnosti, udělal jednorázovou chybu, např. přehlédl vazební lhůtu apod.) tento zvnějšku viděno velký problém zastiňuje jeho jiné kvality a jindy bezproblémové fungování.

- Cesty k řešení:

- potlačit důraz na skutek a nepřehánět to s trestněprávní „technologií“ (*ne bis in idem*, počítání prekluzivních lhůt atd.), hodnotit i věci mimo skutek v striktním pojetí (osobnost soudce, jeho chování předtím a potom, podmínky, v nichž působí aj.)

„Skutek“ v kárném řízení (2-1)

Usn. č. j. 16 Kss 5/2017–139 (postoupení věci do RS):

Skutkem v právním smyslu je nedostatečně rychlá (případně obecně v nedostatečném množství konaná či nedostatečně efektivní) práce soudce jako celek v určitém období vymezeném počátkem a koncem (tj. zpravidla daty, jako je tomu při popisu skutku kárným návrhovatelem i v nyní projednávané věci). To znamená, že součástí skutku, a především projevem jednání soudce navenek ve vnějším světě, jsou průtahy v jednotlivých konkrétních věcech (případech, eventuálně úkonech aj.), o nichž je obvykle veden samostatný soudní spis nebo jež jsou v méně častých případech součástí širšího soudního spisu. Průtahy spočívají obvykle v tom, že soudcem (nebo jinými osobami na jeho pokyn) nejsou činěny úkony směřující k vyřízení věci. Průtahy však mohou spočívat i v tom, že jakési úkony činěny sice jsou, jsou však formální (takříkajíc „úkony pro úkony“, aby byla ve spise formálně vykázána činnost), případně jde o úkony chaotické, nesměřující ve skutečnosti rozumně k vyřízení věci.

„Skutek“ v kárném řízení (2-2)

Usn. č. j. 16 Kss 5/2017–139 (postoupení věci do RS):

V tomto pojetí je skutkem veškeré jednání soudce v určitém období, jež se týká jeho rozhodovací činnosti a má výše popsaný charakter. Znamená to mimo jiné, že průtahy v jednotlivých věcech jsou projevem jednání soudce ve vnějším světě především v tom, že počet těchto průtahů vzhledem k celkovému počtu vyřizovaných věcí a také délka průtahů v jednotlivých věcech jsou znakem závažnosti případného disciplinárního deliktu (půjde-li o jednání soudcem zaviněné). Samotné průtahy v konkrétní věci pak naopak není možno považovat za dílčí komponentu jakéhosi „složeného“ skutku spočívajícího v sumě konkrétních věcí, v nichž jsou zjištěny průtahy, při zohlednění délky těchto průtahů. Již vůbec pak skutkem není průtah v jednotlivé věci (pak by nutně platilo, že kolik věcí s průtahy, tolik skutků).

Kárné řízení kontra řízení o způsobilosti soudce

- Formálně a procesně vzato dva oddělené typy řízení upravené v jednom zákoně, avšak rozdílný účel:
 - Kárné řízení postihuje zaviněné porušení povinností soudce.
 - Řízení o způsobilosti soudce má za účel vyřadit nefunkčního soudce (vina není striktně vzata kategorií, která se zkoumá – posuzuje se objektivní způsobilost fungovat, navíc ze tří navzájem dosti vzdálených důvodů:
 - a) zdravotní,
 - b) trestní odsouzení, jež nevedlo ke ztrátě mandátu, ale je objektivně znevěrohodňující,
 - c) kárná „recidiva“.
- Cesty k řešení: Prostupnost obou řízení, vázaná na návrh navrhovatele (Pozor! Okruh navrhovatelů se v obou řízeních nekryje!)

Kárné řízení kontra řízení o způsobilosti soudce

16 Kss 8/2017 – 249 z 9. 1. 2019 (1)

[6] V nyní projednávané věci podal navrhovatel dva návrhy podle zákona č. 7/2002 Sb. (...). Jednak podal návrh na zahájení řízení ve věci způsobilosti soudce vykonávat svou funkci (Hlava IV. zákona č. 7/2002 Sb.), jednak návrh na zahájení kárného řízení ve věci soudce (Hlava III. zmíněného zákona). Podstatné je, že v této věci jsou důvody obou návrhů založeny na totožném základním okruhu rozhodných skutečností. Ve stručnosti lze říci, že navrhovatel má za to, že Mgr. X nepodává ve funkci soudce dostatečný pracovní výkon.

Kárné řízení kontra řízení o způsobilosti soudce

16 Kss 8/2017 – 249 z 9. 1. 2019 (2)

Má za to, že příčinou nedostatečného výkonu soudce jsou jeho psychické obtíže, které mu objektivně znemožňují po delší dobu patřičného výkonu dosahovat a které jsou takového rázu, že naplňují zákonné znaky uvedené v § 91 písm. a) zákona č. 6/2002 Sb. (...). V něm se praví: *Soudce je nezpůsobilý vykonávat soudcovskou funkci, jestliže mu nepříznivý zdravotní stav dlouhodobě nedovoluje vykonávat jeho funkci.* Pro případ, že by kárný senát dospěl k závěru, že podmínky pro zjištění nezpůsobilosti Mgr. X vykonávat soudcovskou funkci nejsou dány, měl navrhovatel za to, že nedostatečný pracovní výkon tohoto soudce, projevující se údajnými průtahy v návrhu popsány, by mohl mít povahu a intenzitu kárného provinění.

Kárné řízení kontra řízení o způsobilosti soudce

16 Kss 8/2017 – 249 z 9. 1. 2019 (3)

[7] Řízení podle části IV. a části III. zákona č. 7/2002 Sb. jsou dvě samostatná, na sobě procesně vzato nezávislá řízení. Hmotněprávní podmínky pro zjištění nezpůsobilosti soudce vykonávat soudcovskou funkci souvisejí s hmotněprávními podmínkami zjištění, že se soudce dopustil kárného provinění, jen velmi vzdáleně. Kárný senát proto musel uvážit, jak k výše popsanému návrhu navrhovatele, ve skutečnosti se skládajícímu z dvou návrhů na sobě v určité míře závislých a v podstatné míře opřených o totožné skutkové důvody, naložit. Dospěl k závěru, že s ohledem právě na v podstatné míře totožné skutkové důvody obou návrhů, a sice na tvrzený objektivní následek či projev soudcovy „nedostatečnosti“ při výkonu jeho funkce, je třeba konat řízení o obou návrzích současně. Nejprve je třeba zjistit rozhodné skutkové okolnosti a poté je třeba je konfrontovat s příslušnými zákonnými pravidly definujícími na prvním místě podmínky nezpůsobilosti soudce vykonávat soudcovskou funkci, na druhém místě podmínky kárného provinění.

Kárné řízení kontra řízení o způsobilosti soudce

16 Kss 8/2017 – 249 z 9. 1. 2019 (4)

[8] Nezpůsobilost soudce vykonávat soudcovskou funkci ve smyslu § 91 písm. a) zákona o soudech a soudcích je kategorií objektivní, obvykle nezávislou na jeho vůli a zásadně s ní nesouvisející. Je zákonem charakterizována jako nepříznivý zdravotní stav, jenž soudci nedovoluje vykonávat jeho funkci, a to dlouhodobě.

[9] Pojem nepříznivého zdravotního stavu je nutno vykládat ve vztahu k zákonným požadavkům na výkon funkce soudce. Bude to tedy takový zdravotní stav, který v podstatné míře snižuje schopnost soudce vykonávat jeho funkci. Nemůže tedy jít o jakýkoli nepříznivý zdravotní stav, nýbrž jen takový, který se negativně projevuje na kvalitě nebo kvantitě výkonu funkce soudce (případně na obojím).

Kárné řízení kontra řízení o způsobilosti soudce

16 Kss 8/2017 – 249 z 9. 1. 2019 (5)

Nepříznivý zdravotní stav musí soudci bránit v plnění jeho běžných povinnosti soudce (duševně pracovat se spisy a právními texty, vést jednání patřičným způsobem a snášet s tím spojenou zátěž a to vše v přiměřené intenzitě a s dostatečnou intelektuální kvalitou). Negativní účinek nepříznivého zdravotního musí být natolik silný, že dosahuje intenzity spojené se slovesem „nedovoluje“. Toto slovo naznačuje, že musí jít o takou zdravotní překážku, jež se na výkonu soudcovské funkce projevuje jeho citelným snížením oproti obvyklému standardu. Zároveň musí jít o stav dlouhodobý, posuzováno v časových dimenzích obvyklého trvání funkce soudce v podmínkách českého právního řádu (tu vykonávají čeští soudci zpravidla desítky let).

Kárné řízení kontra řízení o způsobilosti soudce

16 Kss 8/2017 – 249 z 9. 1. 2019 (6)

[10] I soudce je „jen člověk“ a v tomto smyslu je logické, že řada soudců trpí nejrůznějšími zdravotními obtížemi. Funkce soudce je však důležitou součástí ústavního systému, svým způsobem funkcí výjimečnou, jež musí být řádně vykonávána. Veřejný zájem na řádném výkonu funkce soudce musí mít v některých případech přednost před ochranou postavení soudce objektivně ze zdravotních důvodů nezpůsobilého tuto funkci vykonávat.

Právě to je smyslem a účelem ustanovení § 91 písm. a) zákona o soudech a soudcích – zajistit funkčnost soudního systému. Je však třeba pečlivě ověřovat v řízení před nezávislým kárným senátem, zda podmínky ke zjištění nezpůsobilosti soudce, zakotvené v tomto ustanovení, jsou vskutku naplněny a zda se management soudů či jiné složky exekutivy nesnaží touto cestou zbavit některých jim nepříjemných či nepohodlných soudců.

Posouzení zdravotního stavu je často otázkou odbornou a velmi subtilní, zvláště v některých oblastech – všeobecně známé zkušenosti například se zneužíváním psychiatrie v Sovětském svazu zde nabádají k velké obezřetnosti kárných senátů a k mimořádně pečlivému zkoumání všech rozhodných skutečností.

Kárné řízení kontra řízení o způsobilosti soudce

16 Kss 8/2017 – 249 z 9. 1. 2019 (7)

[11] Je zřejmé, že soudce nesmí být zbaven své funkce kvůli zdravotním obtížím, jež mu dočasně nedovolí svou funkci vykonávat. Stejně tak je zřejmé, že může jít o obtíže trvající nejenom dny či týdny, ale v některých případech i řadu měsíců, příp. výjimečně i v řadu málo jednotek let. Zdravotní obtíže tohoto typu však mají mít povahu dočasnou v tom smyslu, že má existovat rozumná naděje na jejich zlepšení v dohledné době v takové míře, aby se soudci vrátila schopnost svou funkci řádně vykonávat, byť i třeba s přetrvávajícími dílčími obtížemi. Rovněž je zřejmé, že důvodem ke zjištění nezpůsobilosti soudce vykonávat soudcovskou funkci nemohou být trvalé zdravotní obtíže menšího rozsahu, které výkon funkce sice v určité míře ztěžují, avšak nikoli výrazně a intenzívně.

Posuzování osobnosti soudce

16 Kss 4/2018 – 179 z 24. 1. 2019 (1)

[69] (...) v osobě kárně obviněného jde o soudce, který svoji praxi vykonává řadu let (od přelomu 20. a 21. století) a je v tomto smyslu soudcem „zasloužilým“. Lze tedy v určité míře mít pochopení pro to, že ve své kariéře zažívá silnější i slabší období. V určité míře profesní únava ze stresující práce, jež nikdy není hotova a již je většinou více, než kolik lze bez obtíží zvládat, a z toho plynoucí pochybení (typicky průtahy) postihnou při dlouholeté službě v justici převážnou většinu soudců. V určité míře k tomu je třeba i v kárných řízeních přihlídnout se shovívavostí.

[70] Rozhodování soudců je vždy jakýmsi kompromisem mezi kvalitou a kvantitou. Je zjevné, že kvalitní rozhodování vyžaduje za jinak stejných podmínek vyšší intelektuální úsilí a spotřebuje zpravidla i větší množství pracovního času než rozhodování po odborné stránce průměrné či dokonce slabší.

Posuzování osobnosti soudce

16 Kss 4/2018 – 179 z 24. 1. 2019 (2)

I tento faktor je při hodnocení osobnosti soudce třeba brát v úvahu – soudce s nadprůměrnou kvalitou rozhodovací činnosti (případně soudce odborně profilovaný i mimo úzké řečiště rozhodovací činnosti, např. publikačně, pedagogicky, podílem na vzdělávání soudců, justičních čekatelů apod.) bude často zcela logicky (za jinak stejných okolností) pomalejší než soudce po odborné stránce průměrný a soustředěný jen a pouze na svou rozhodovací činnost v úzkém slova smyslu. Justice potřebuje nejen rychlost, ale i kvalitu rozhodování a v jisté míře i komplexnost myšlení a činnosti soudců, vybočující z úzkých mantinelů „pouhé“ rozhodovací činnosti. I z těchto hledisek je třeba osobnost kárně obviněného hodnotit.

Posuzování osobnosti soudce

16 Kss 4/2018 – 179 z 24. 1. 2019 (3)

[71] Pro posouzení osobnosti kárně obviněného proto mělo v očích kárného senátu velký význam i jeho profesní hodnocení ze strany odvolacího soudu, jež bylo veskrze kladné, vysoce oceňující jeho odbornou erudici. Kárný senát hodnocení soudců nižších soudů ze strany jim instančně nadřazených soudů nepovažuje bez dalšího za bernou minci při hodnocení odbornosti kárně stíhaného soudce. Zejména v případě hodnocení negativního si vyhrazuje právo na vlastní pečlivé zhodnocení, neboť vyšší instance nemusí mít nutně více pravdy a odbornosti, jakkoli by tomu tak obecně mělo být. V nyní projednávaném případě nicméně není důvod mít o adekvátnosti hodnocení kárně obviněného odvolacím soudem pochyby.

Výtka předsedy soudu kontra soudní postih (I)

- Jsem zastáncem následující triády nástrojů vůči soudci:
 - Manažerské řízení předsedou soudu (sledování kvality a kvantity práce, přehled o osobních dispozicích a případných problémech soudce, upozorňování na nedostatky, vyšší kontrola a dohled v případě problémů.
 - Použití mezního nástroje manažerského řízení – výtky jako
 - a) buď posledního varování před kárným řízením, nebo
 - b) nástroj řešení problému, který nemá vést ke kárnému řízení, je ale již tak závažný, že je třeba jej formálně pojmenovat.
 - Kárné řízení (někdy řízení o způsobilosti soudce – to v zásadě stojí mimo triádu: pokud se soudce zblázní, nelze jej manažersky řídit).
- Dopady na vztah výtka a kárného řízení – sporné, zda tam vidět *ne bis in idem*, nicméně výtka nesmí být svévolí předsedy soudu, má podléhat soudní kontrole (postoupeno RS – č. j. 9 As 79/2016 – 26 ze 4. 1. 2017).

Výtka předsedy soudu kontra soudní postih (II)

usnesení RS č. j. 9 As 79/2016 – 41 z 10. 7. 2018

I. Výtka podle § 30 odst. 3 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění účinném od 1. 3. 2002, je rozhodnutím ve smyslu § 65 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního. Soudní ochrana proti výtce musí být proto poskytnuta formou žaloby proti tomuto rozhodnutí podle § 65 a násl. soudního řádu správního.

II. Na ukládání výtky podle § 30 odst. 3 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění účinném od 1. 3. 2002, se použijí pouze základní zásady činnosti správních orgánů podle § 2 až 8 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu.

Dočasné zproštění soudce jeho funkce

- Mimořádně citlivé – přímý zásah vládní exekutivy (ministra spravedlnosti) do rozhodovací činnosti soudce (postavení mimo službu).
- Na druhé straně z praktických hledisek nezbytné, dokonce by bylo vhodné mít tento nástroj k dispozici okamžitě, ještě před podáním návrhu na zahájení kárného řízení.
- Důsledek: Potřeba velmi pečlivé a průběžné soudní kontroly jednání ministra (konání i opomenutí konat – zrušit dočasné zproštění, „opadla-li“ původní intenzita důvodů).
- Lze se volně inspirovat v soudní kontrole vazby.
- Precedens: kauza Králová II (dočasné zproštění posvěceno v kauze II s ohledem na závažnost návrhu v kauze I – po vyřešení kauzy I jinak než zproštěním funkce kárný senát *ex offo* zkoumal důvody trvání dočasného zproštění).

„Kvalifikované“ důkazy z trestních řízení v řízení kárném (1)

- Opět mimořádně citlivé – lze v „pracovněprávním“ sporu proti vůli kárně stíhaného použít kvalifikované důkazy, jež mohou být přípustně pořízeny jen v trestním řízení a použity tam jen k prokázání některých (závažnějších) trestných činů, a ne všech?
- Starší judikatura kárných senátů (rozhodnutí č. j. 12 Ksz 1/2010 – 131 z 16. 10. 2010) to odmítla, na uvedený názor navázal kárný senát 2x i nedávno (16 Kss 1/2017 – 183 z 24. 5. 2017 a 16 Kss 1/2018 - 207 z 30. 5. 2018).
- Důvody: Mimořádná povaha důkazu (intenzivní zásah do intimity sledované osoby) kontra ne až tak zásadní typová povaha kárného provinění – kárné provinění je disciplinární delikt, přestupek svého druhu, nikoli trestný čin („s flintou na komára“).

„Kvalifikované“ důkazy z trestních řízení v řízení kárném (2)

rozhodnutí č. j. 16 Kss 1/2017 – 183 z 24. 5. 2017:

V kárném řízení jsou až na úzké výjimky nepřípustné důkazy pořízené v trestním řízení na základě povolení či příkazu soudce nebo státního zástupce a spočívající v závažném zásahu do soukromí, obydlí či jiných aspektů osobnosti dotčené osoby, s nimiž trestní řád počítá. Zejména takto nelze použít záznamy telekomunikačního provozu pořízené podle § 88 trestního řádu či zjištění opatřená postupem podle § 158d trestního řádu. Výjimkou z výše uvedeného pravidla je souhlas toho, jehož se uvedené důkazy týkají, s takovým použitím. I bez jeho souhlasu mohou být takové důkazy zcela výjimečně v kárném řízení použity, pokud by kárný senát po jejich předběžném vyhodnocení shledal, že pravděpodobně mohou vrhnout příznivé světlo na jednání kárně obviněného označené kárným návrhovatelem za kárné provinění, a tedy přispět k obhajobě kárně obviněného.

„Kvalifikované“ důkazy z trestních řízení v řízení kárném (3)

■ Principy novějšího rozhodnutí kárného senátu:

■ Právo na obhajobu kárně obviněného nesmí být omezením použitelnosti důkazů nikdy zkráceno, tj. pokud on souhlasí a důkazy z odposlechů a sledování na něho vrhají příznivé světlo, lze je použít i proti vůli osoby dotčené odposlechy.

■ Na druhé straně, pokud kárně obviněný nesouhlasí, důkazy tohoto typu použít nelze – odsouzení pro kárné provinění není tak důležitá hodnota, aby kvůli ní bylo potřeba prolomit ochranu intimní sféry kárně stíhaného nebo třetích osob.

■ Jiná situace: Použití odposlechů po jejich provedení jako důkazu v souladu se zákonem ve veřejném soudním řízení (ochrana intimity ztrácí význam, již byla narušena). Problém by teoreticky mohlo být účelové provedení důkazů u trestního soudu, aby se tak „uvolnily“ pro kárný senát.

Nezákonný „soukromý“ důkaz v kárném řízení (1)

nález ÚS sp. zn. III. ÚS 4071/17 z 31. 8. 2018

K porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod dojde odmítnutím provedení důkazu zvukovým záznamem z porady senátu [§ 127 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů], nepřekračuje-li provedení důkazu tímto záznamem nepřijatelnou míru kontextuálního zásahu do základního práva na ochranu soukromí.

Nezákonný „soukromý“ důkaz v kárném řízení (2)

nález ÚS sp. zn. III. ÚS 4071/17 z 31. 8. 2018

68. Nelze tedy uvažovat o tom, že provedení tohoto důkazního prostředku by zasahovalo v nepřiměřené míře do soukromí jakékoliv osoby či by bylo zneužito k jiným účelům. Z pohledu Ústavního soudu nepřekračuje provedení důkazu předmětným záznamem nepřijatelnou míru kontextuálního zásahu do základního práva na ochranu soukromí. To je podle názoru Ústavního soudu dostačující pro jeho použitelnost v soudním řízení k hodnocení otázky nepodjatosti předsedkyně senátu. Z uvedeného nicméně nevyplývá, že je tento záznam uplatnitelný kupř. v souvislosti s případným řízením disciplinárním.

Odborně pochybná rozhodnutí (1)

Králová – rozhodnutí č. j. 16 Kss 7/2017 – 223 ze 7. 3. 2018

I. V instančním vztahu může být soudce nižší instance v oblasti hodnocení důkazů vázán, a je povinen jej respektovat, závěrem soudu vyšší instance ohledně postupu při provádění důkazu a metod hodnocení jeho věrohodnosti. Může být tedy vázán přesně v té míře, v jaké je zjišťování skutkového stavu pomocí daného důkazu „objektivní“ (dva soudci dospějí ve vzájemné reflexi k témuž závěru). Nemůže však být vázán tehdy, jde-li o úsudek takříkajíc za hranicí „objektivna“, tedy založený na apriorním soudu, vnitřním přesvědčení, pocitu. V praxi proto může být zavázán revidovat svůj názor na hodnocení důkazů tehdy, pokud mu vyšší instance vytkne například chybu v logickém úsudku nebo jiné podobné myšlenkové operaci či opomenutí zohlednit okolnosti, které věrohodnost důkazu „objektivně“ zpochybňují a které jsou patrné z dostupných procesně použitelných informací (typicky z jiných provedených důkazů) a stojí v podstatné míře na něčem jiném než na apriorním soudu, vnitřním přesvědčení či pocitu soudce.

Odborně pochybná rozhodnutí (2)

Králová – rozhodnutí č. j. 16 Kss 7/2017 – 223 ze 7. 3. 2018

II. Kárný postih za nerespektování pokynů vyšší soudní instance připadá v úvahu toliko v mimořádných situacích, jako poslední prostředek poté, co mírnější prostředky opakovaně selhávaly. Náprava nesprávností soudu nižší instance má být v první řadě provedena na základě opravných (či jiných podobných) prostředků. Nestačí-li to, je na místě v odůvodněných případech odejmout věc příslušnému soudci či soudnímu senátu (v trestním řízení viz § 149 odst. 5, § 262 trestního řádu). Teprve selžou-li tyto prostředky v případě konkrétního soudce nikoli ojediněle, nýbrž opakovaně, a celkové hodnocení jeho činnosti ukazuje, že daný soudce dlouhodobě není schopen rozhodovat tak, aby v prostřednictvím jeho osoby justiční systém poskytoval konzistentní výstupy, je na místě zvážit kárný postih.

Podjatost (1)

Mašínová – rozhodnutí č. j. 16 Kss 1/2018 - 207 z 30. 5. 2018

I. Podjatost soudce je založena existencí „důvodu pochybovat“ - vážných důvodů domnívat se, že soudce by nemusel neustranný být.

II. „Důvod pochybovat“ musí mít svůj konkrétní skutkový důvod a také svou míru. Míra „důvodu pochybovat“ musí být přiměřená.

Nestačí, že lze vysledovat vztahovou linku mezi soudcem a jeho věcí. Aby byla určitá vztahová linka důvodem podjatosti, musí být její význam pro soudce dostatečně intenzivní. Soudci jsou totiž profesionály zvyklými rutinně rozhodovat věci na základě relativně objektivních kritérií a v rámci toho jsou za běžných okolností obvykle schopni se oprostit od svých subjektivních pocitů, postojů a inklinací. Stejně tak je zcela běžné, že opakovaně přicházejí v souvislosti s výkonem své profese do styku s lidmi, které znají a k nimž je nezřídka pojí profesní přátelství. Teprve u nadkritické intenzity vztahu soudce k věci lze o podjatosti uvažovat.

Podjatost (2)

Králová – rozhodnutí č. j. 16 Kss 1/2018 - 207 z 30. 5. 2018

III. Kárná odpovědnost soudce za to, že způsobem předvídaným procesními předpisy neřešil svou možnou podjatost, připadá v úvahu jen tehdy, jestliže soudce mohl sám rozpoznat, že objektivně existuje určitý jeho vztah k věci, který by mohl být důvodem podjatosti.
Soudce musí projevovat jistou ostražitost či předběžnou opatrnost.
Musí se snažit na různé aspekty svého možného vztahu k věci hledět očima inteligentního laika mimo justiční praxi a zvažovat, jak by se takovéto osobě tyto aspekty jevily.

Otázka: Je to v českých poměrech přiměřený koncept posuzování podjatosti a jejích kárných následků?

Appendix – svoboda projevu soudce (1)

1) Čím je obecně omezena svoboda projevu soudce?

Svoboda projevu je v západních zemích, a ČR patří spíše k liberálnějším z nich, omezitelná jen výjimečně. Lze ji omezit lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti (čl. 17 odst. 4 LZPS). Ani soudcům nesmí být omezena ve větší míře než jiným lidem, v čl. 44 LZPS povolení takového zákonného omezení není připuštěno. Zákon nebrání ani členství soudců v politických stranách (zákonodárce možnosti takového zákazu, dané v čl. 44 LZPS, nevyužil); někteří autoři tento zákaz dovozují z obecných ustanovení zákona o soudech a soudcích ohledně požadavku nezávislosti, nicméně jejich názor je mimořádně sporný a v jiných zemích stejné právní a justiční kultury (např. Německo) soudci běžně členy politických stran jsou.

Appendix – svoboda projevu soudce (2)

Judikatura ESLP a z ní vycházející judikatura kárných senátů NSS říká, že přípustným omezením svobody projevu plynoucím z ústavní úlohy soudní moci je požadavek loajality a zdrženlivosti soudců při jejich veřejných projevech. Účelem tohoto požadavku je potřeba respektu soudní moci a toho, aby byla vnímána jako nestranná a uvážlivá autorita.

Požadavek loajality znamená, že po soudci je přípustné požadovat, aby se zdržel ve svých projevech odmítání ústavního systému, v němž je soudcem, jako takového, a základních hodnot, na nichž je tento systém postaven.

Požadavek loajality ovšem nemůže soudci bránit ve vyjadřování se k veřejným otázkám, v kritice, a to i ostré, nejružnějších opatření veřejné moci ani ve vyjadřování politických názorů či hodnotových soudů. I pro soudce platí zejména v oblasti vyjadřování názorů a hodnotících soudů široká svoboda projevu.

Appendix – svoboda projevu soudce (3)

Požadavek zdrženlivosti znamená, že soudce by se při svém veřejném vyjadřování měl vyvarovat hrubě jednostranných a přehnaně emotivních soudů a měl by připouštět, že jeho názor nemusí být nutně jediný správný. A jeho projevy by měly mít určitou minimální noblesu. Svými vyjádřeními na podporu té či oné politické strany by se neměl zapojovat do konkrétních bojů mezi nimi, zvláště v citlivých obdobích (např. kolem voleb či sestavování vlády). Zde ovšem je nutno být při hodnocení přípustnosti projevů soudců velmi obezřetní, neboť předmětem stranických bojů se může stát v podstatě jakákoli věcná či hodnotová otázka, a proto „za čarou“ budou jen takové projevy, které by jasně signalizovaly zapojení soudce do stranickopolitického boje ve prospěch nějaké konkrétní politické strany.

Appendix – svoboda projevu soudce (4)

2) Je správný můj pocit, že se případy kárného stíhání soudců za projevené názory objevily až v poslední době?

Asi to tak opravdu je, pilotní judikáty kárných senátů jsou z posledních dvou až tří let. Vysvětlení pro to mám jediné, a sice že se postupem času zvýšila citlivost vnímání tohoto problému kárnými žalobci. Ale je to moje ryzí spekulace, založená na absenci jiného nápadu na vysvětlení.

Appendix – svoboda projevu soudce (5)

3) Jsou pravidla v současné chvíli jasná, nebo jde o vyvažování v každé jednotlivé věci?

Obecná pravidla jsou jasná už více let, vycházejí z judikatury ESLP, která se sice též vyvíjí, ale její základní směr je jasný a popsal jsem jej výše – omezení svobody projevu oproti ostatním lidem je u soudců dáno požadavkem loajality a zdrženlivosti. Ale samozřejmě s každým dalším případem týkajícím se nejrůznějších aspektů svobody projevu budou hranice nepřipustného přesněji vymezovány.

Appendix – svoboda projevu soudce (5)

4) Pomohla by v tom pravidla pro chování soudců na internetu a sociálních sítích, které připravuje Etický soud Soudcovské unie?

Internet a v rámci něho sociální sítě, ale třeba i emailová komunikace jsou prostředí svobody projevu pro soudce stejně specifické jako pro jiné lidi. Je to pomezí veřejného a soukromého. Čím veřejnější je, tím více škod může napáchat nepřípustné využití svobody projevu (např. znevažující skutková lež). A tedy i zde musí soudce zvažovat, jak moc „veřejný“ jeho virtuální projev v konkrétním případě je. Mail zaslaný konkrétnímu člověku či několika kolegům nebo kamarádům je soukromý a zde jistě po soudci nemáme žádnou velkou zdrženlivost požadovat. I soudce má právo v soukromí brutálně žertovat, mít ošklivé předsudky či být sprostý.

Appendix – svoboda projevu soudce (6)

Naopak webový blog je už skoro jako psaní do novin či časopisu. A pak je velká šedá zóna mezi tím – u Facebooku bude jistě záviset i na velikosti a charakteru okruhu osob, jimž soudce svůj profil zpřístupňuje – půjde-li o menší skupinku kolegů či kamarádů, jde spíš o soukromé prostředí, má-li však facebookových přátel desítky nebo stovky, a mezi nimi řadu vzdálených lidí, asi už se jeho vyjádření blíží spíše veřejnému projevu.

K etickým kodexům všeho druhu přistupuji velmi obezřetně, a zejména nechci, aby se v tomto ohledu jakkoli oficializovala role Soudcovské unie ČR. Je jistě úctyhodným spolkem úctyhodných lidí, kteří se angažují pro dobrou věc, ale reprezentuje v lepším případě jen třetinu soudců.

Appendix – svoboda projevu soudce (7)

Řada z těch, kteří nejsou jejími členy, jimi nejsou právě proto, že s nejrůznějšími názory prezentovanými Unií nesouhlasí; může jít o otázky samosprávy justice, obsazování míst soudců či funkcionářů soudů, ale právě také o soudcovskou etiku a angažmá soudců ve veřejném životě či třeba v nejrůznějších zájmových činnostech. Proto i pravidla pro chování soudců na internetu a sociálních sítích zpracovaná etickým soudem Unie mohou být zajímavou inspirací pro kárné senáty či kárné žalobce, ale ani náznakem nejsou etalonem „správného chování“, na němž je v soudcovské veřejnosti shoda. Obecná shoda na pravidlech soudcovské etiky pro svět reálný ani virtuální totiž myslím zatím není a rodit se bude postupně, po krůčcích, při řešení konkrétních hraničních situací.

Děkuji!